

2023, Vol. 4(2), 373-381
© The Author(s) 2023
Article reuse guidelines:
<https://dergi.bilgi.edu.tr/index.php/reflektif>
DOI: 10.47613/reflektif.2023.111
Article type: Commentary Article

Received: 27.04.2023
Accepted: 18.05.2023
Published Online: 05.06.2023

Işık Tüzün*

Afet Döneminde Eğitim: 6 Şubat Depremlerinin Ardından ERG'nin Deneyimleri ve Önerileri** *Education in Emergencies: ERG's Experiences and Recommendations in the Aftermath of the February 6th Earthquakes*

Öz

Afetler sonucunda çocukların eğitime erişimi kısıtlanıyor, eğitim hizmetlerinin niteliği zarar görüyor, eğitim çalışanlarının risk altındaki çocukları destekleme olanakları azalıyor. Eğitime afet yönetimi döngüsünün her aşamasında önemli roller düşüyor. 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında yürüttüğü çalışmalarda Eğitim Reformu Girişimi (ERG), depremlerin eğitime etkileri ile devreye sokulan eğitim politika ve uygulamalarını izlemenin yanı sıra sivil alanda dayanışmayı ve ortak izleme çalışmalarını desteklemeyi amaçlıyor. Bu çalışmalarda, eğitimin afet sonrasında toparlanma sürecinde oynayabileceği rollerle birlikte eğitimin olası gelecek afetlerin önlenmesinde ve/ya etkilerinin azaltılmasında üstlenmesi gereken roller de dikkate alınıyor. Depremler sonrasındaki müdahalelerin, depremler öncesinde de var olan kronikleşmiş sorunları ve kırılgan grupların ihtiyaçlarını dikkate alması gerektiği vurgulanıyor. Ayrıca, eğitim hizmetlerinin de önemli bir bileşeni olduğu çocuk koruma sisteminin güçlendirilmesine duyulan ihtiyacın altı çiziliyor.

373

Abstract

As a result of disasters, children's access to education is restricted, the quality of education services is adversely affected, and education staff becomes less capable of supporting children at risk. Education has critical roles at every stage of the disaster management cycle. In the aftermath of the February 6th 2023 earthquakes, besides monitoring the effects of earthquakes on education, and newly initiated education policies and practices, Education Reform Initiative (ERG) aims to support solidarity among civil society actors and to facilitate joint monitoring efforts. These efforts take into consideration not only the roles that education can play in recovery processes but also the roles that education should assume in the prevention and/or mitigation of possible future emergencies. It is emphasized that current interventions should take into account the chronic problems that predate the earthquakes, and the needs of vulnerable groups. Moreover, the need to reinforce the child protection system, of which education services are an essential component, is highlighted.

Anahtar kelimeler

Çoklu krizler ve acil durumlar, izleme, eğitim politikası, çocuk koruma, hazırlık, riskleri azaltma ve önleme

Keywords

Multiple crises and emergencies, monitoring, education policy, child protection, preparedness, risk mitigation and prevention

* Eğitim Reformu Girişimi, Sabancı Üniversitesi, isiktuzun@sabanciuniv.edu.

** ERG Araştırmacısı ve Medya Koordinatörü Umay Aktaş Salman'a ve ERG Politika Analisti Özgenur Korlu'ya bu yazıyı geliştirmeme olanak sağlayan geribildirimleri için teşekkür ederim.

Afet Döneminde İzleme, Bilgilendirme ve Dayanışma

Afetlerin eğitime etkileri çocukların eğitime erişiminin kısıtlanması, eğitim hizmetlerinin niteliğinin zarar görmesi, eğitim çalışanlarının risk altındaki çocukları destekleme olanaklarının azalması gibi farklı şekillerde gerçekleşiyor (ÇOKMED, 2021). Afetlerin eğitime etkilerine ek olarak afet yönetimi döngüsünün ana bileşenleri olan 1) hazırlık, riskleri azaltma, önleme, 2) ilk müdahale ve 3) toparlanma dönemlerinde eğitim politikaları ve uygulamalarına dair atılan ve atılması gereken adımlar, 6 Şubat depremleri öncesinde de Eğitim Reformu Girişimi'nin (ERG) çalışmalarında giderek artan biçimde yer buluyordu. Çoklu krizler çağında eğitimi yeniden düşünmeye, eğitimin onarma, iyileştirme, koruma ve önleme potansiyelini güçlendirmeye duyulan güçlü ihtiyaç, özellikle Covid-19 salgınıyla birlikte hem ERG'nin hem de yürütücüsü olduğu Öğretmen Ağı'nın çalışmalarını şekillendirmeye başlamıştı.

Krizlerin çeşitleneceği, sıklığının ve etkisinin artacağı tahmini, eğitim sisteminin mevcut krizlere dayanıklı, krizlerin etkilerini azaltıcı ve hafifletici, aynı zamanda ileride oluşabilecek krizleri önleyici hâle gelmesinin önemine işaret ediyor... İnsan etkisinin neden olduğu ve üçlü kriz (iklim krizi, biyolojik çeşitlilik krizi, kirlilik ve atık krizi) olarak adlandırılan bir durum yaşanıyor... Ancak krizler bunlarla sınırlı değil. “[D]eprem ve sel gibi doğal afetler, salgın hastalıklar, sosyal krizler” de var ve hepsi tüm diğer sistemleri olduğu gibi “eğitimi [de] çok yönlü” bir biçimde etkiliyor, eğitimden de etkileniyor. Bu durum, eğitimin tüm bileşenlerinin (amaç, felsefe, yönetim, finansman, erişim, içerik, ortamlar, çıktılar, vb.) radikal bir biçimde değişmesini gerektiriyor (Feriver & Arık, 2021, s. 10-11).

6 Şubat depremleriyle birlikte, hazırlık, riskleri azaltma ve önleme boyutundaki eksikliklerin ne denli yıkıcı etkilere yol açtığıyla yüzleştik. Diğer yıkıcı etkilerinin yanı sıra depremler, çocukların iyi olma halini ve eğitim hakkını, diğer birçok temel hak alanını olduğu gibi köklü biçimde etkiledi. Telafisi olmayan kayıpların yanı sıra telafisi yıllar sürebilecek olumsuz sonuçlar ve riskler ortaya çıktı.

Depremler, farklı düzeylerde ve şekillerde de olsa herkesi doğrudan ya da dolaylı olarak etkiledi; bu ölçekte bir afet karşısında bireysel, kurumsal, toplumsal farklı düzeylerde kırılğanlığımızı ve hazırlıksızlığımızı açıkça gösterdi; hem acil hem uzun vadeli çok sayıda ihtiyacı beraberinde getirdi. Bu ortamda ERG'nin varlık amacı doğrultusunda ilk aşamada neler yapabileceğini değerlendirirken ilk yöneldiğimiz kaynaklar, 2011 Van depremleri sonrasında yapılan izleme çalışmalarıydı. *Eğitim İzleme Raporu 2011*'in “Afet Yönetimi ve Eğitim: Van Depreminin Etkileri” bölümü, büyük ölçüde İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi'nin (ÇOÇA) deprem bölgesinde yaptığı görüşmelerden hareketle yazdığı arka plan raporuna dayanarak hazırlanmış; *Eğitim İzleme Raporu 2012*'nin “Van Depreminin Etkileri: Güncellenmiş Durum Analizi” bölümündeyseniz, Gündem: Çocuk! Derneği'nin *Van Erciş Depreminin Birinci Yılında Çocukların Durumu* raporunda eğitime ilişkin yer verdiği bulgular özetlenmişti. Bu süreçte başvurduğumuz diğer bir kritik kaynak Çocuk Koruma Merkezlerini

Destekleme Derneği (ÇOKMED) koordinasyonunda hazırlanan *Salgın ve Doğal Afetler Sırasında Çocukların Korunması* izleme rehberi idi. ÇOKMED ve başka sivil toplum örgütleriyle (STÖ) birlikte ERG'nin de izleme grubunda yer aldığı çalışmayla, beklenen büyük Marmara depremi öncesinde, eğitimin de önemli bir bileşeni olduğu çocuk koruma sistemini güçlendirecek önerilerin sorumlu kurumlar tarafından yaşama geçirilmesi hedefleniyordu. Depremler sonrasında eğitim alanında karşılaşılabilecek sorunlara ve/ya benimsenebilecek politikalara dair yol göstermesi amacıyla başvurduğumuz bu çalışmalar aynı zamanda, Türkiye'deki bunca deneyime rağmen benzer sorunların tekrarlandığını, kimi iyileşmelere rağmen olumsuz deneyimlerden yeterince ders çıkartılmadığını da gösterdi.

Depremlerin eğitim sistemini, eğitim hakkının öznelere olan çocukları, başta öğretmenler olmak üzere eğitim sistemindeki diğer önemli aktörleri nasıl etkilediğini anlamak ve ilgili tüm tarafları duruma ilişkin bilgilendirmek, depremleri takip eden ilk günlerden bu yana ERG'nin öncelikleri arasındaydı. Bu dönemde, eğitimin afet sonrasında toparlanma sürecinde oynayabileceği rollerle birlikte eğitimin olası gelecek afetlerin önlenmesinde ve/ya etkilerinin azaltılmasında, diğer bir ifadeyle afetlere hazırlık amacıyla üstlenebileceği rolleri vurgulamayı da önemsedik. ERG'nin pandemi sırasında başlattığı “Koronavirüsün Eğitime Etkileri” yazı dizisi ve Medyascope TV işbirliğiyle hayata geçirdiği “Eğitim 360°” programı gibi deneyimler depremlerin ardından yürütülen çalışmalara da ışık tuttu. “Eğitim 360°” programı, depremin etkilerini ve eğitim alanında kısa vadede yapılabilecekleri sivil alandan uzmanlarla bir arada değerlendirmek için düzenli bir alan sağladı.¹ ERG depremlerin eğitime etkilerini izleyen ilk bilgi notunu ise Mart ayında yayımladı. *6 Şubat 2023 Tarihli Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Eğitime Etkileri* başlıklı notta, depremlerin ardından benimsenen eğitim politikaları ve başlatılan uygulamalar, deprem bölgesinde ve göç edilen illerde eğitim açısından mevcut durum ve ihtiyaçlar değerlendirildi. Depremlerin eğitime etkilerinin çokboyutlu ve uzun süreli olduğu bilinciyle, bu tür izleme notlarının, ERG'nin saha gözlemlerini de içerecek biçimde belirli aralıklarla yayımlanmaya devam edilmesi planlandı.² Çocuk hakları, insan hakları, göç ve insani yardım alanlarında etkin STÖ'lerin yayımladığı izleme raporları ve saha gözlemleri bu çalışmalarda önemli yer buldu, farklı bölgelerde ve kırılgan gruplar bakımından durumu ve ihtiyaçları anlamamıza ve anlatmamıza önemli katkılar sağladı.

ERG'nin bu dönemde öncelikli görerek karşılanmasına katkı yapmayı amaçladığı diğer bir ihtiyaç, depremlerin ardından bölgede eğitimin ve çocukların durumuna ilişkin kaynakların bir arada kolayca erişilebilir olmasıydı. STÖ'lerin ve hükümetlerarası örgütlerin saha ve izleme raporları ile başta Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) attığı adımlar ve paylaştığı veriler olmak üzere eğitim alanındaki önemli gelişmelerin bir arada yer aldığı Afet Döneminde Eğitim web sayfası Mart ayında bu amaçla açıldı.³ Web sayfasının, geçmiş ve olası gelecek afetleri de dikkate alarak, eğitimin onarıcı, iyileştirici, koruyucu ve önleyici işlevlerini yerine getirmesine katkıda bulunabilecek iyi örnekler ve ek içeriklerle geliştirilerek kalıcı bir platforma dönüştürülmesi planlanıyor.

ERG'nin 6 Şubat depremleri sonrasında başlattığı çalışmalar arasında, ERG kolaylaştırıcılığında ve esnek bir yapıda araya gelen STÖ temsilcileri ile akademisyenlerden oluşan Afet Döneminde Eğitim Paylaşım Grubu çok önemli bir yere sahip. Önemli bir bölümü ERG ile işbirliği deneyimi olan, eğitim alanında çalışan kuruluşlardan ve uzmanlardan oluşan grup, depremlerin hemen ardından, öncelikle birbirinin durumundan haberdar olmak ve deneyimlerini paylaşmak amacıyla bir araya geldi. Odağında eğitim olmakla birlikte üyeler misyonları ve faaliyetleri bakımından oldukça çeşitli. Üyelerin arasında, doğrudan sahada çocuklarla ve/ya öğretmenlerle çalışanlar olduğu gibi araştırma ve/ya savunuya odaklananlar da yer alıyor. Bu çeşitlilik, grubun eğitim alanını daha bütünsel bir yaklaşımla izleyebilmesini ve karşılıklı öğrenmeyi de kolaylaştırıyor.

Buluşmalar devam ettikçe, depremden doğrudan ya da göç nedeniyle dolaylı olarak etkilenen bölgelerde eğitimin durumunu, çocuklar ve öğretmenler başta olmak üzere eğitimin öznelerinin deneyimlerini ve ihtiyaçlarını, benimsenen eğitim politikaları ile başlatılan uygulamaları ve bunların sahadaki yansımalarını izlemek ve birlikte değerlendirmek grubun önemli işlevlerinden biri olarak öne çıktı. Her hafta yeni kararların alındığı, yeni uygulamaların başlatıldığı, farklı bölgeler ve farklı gruplar açısından koşulların ve ihtiyaçların farklılaştığı bir dönemde buluşmalar haftalık olarak devam etti. Buluşmalarda, kamu idaresinin aldığı kararlar, başlattığı uygulamalar ve veriler aktarıldı;⁴ bunların sahadaki nasıl işlediğine, boşluk ve sorun alanlarına dair deneyimler ve gözlemler paylaşıldı. Doğrudan deprem bölgesinde hizmet sunan ya da depremden etkilenen çocuklar ve/ya yetişkinlerle çalışan STÖ'lerin ve uzmanların planlarını, çalışmalarını ve sahadan gözlemlerini aktarması, benzer çalışmalar yapacak üyeler için önerilerini paylaşması süreci ERG ve diğer birçok üye için çok öğretici kıldı.

Bu yazı hazırlanırken, Afet Döneminde Eğitim Paylaşım Grubu yaklaşık 2,5 ay boyunca her hafta bir araya gelmiş, ilk 1,5 aylık dönemin ardından grubun hangi amaç ve hedefler doğrultusunda nasıl devam edebileceği üzerine birlikte düşünmeye başlamıştı. Depremler nedeniyle bir araya gelen grubun uzun vadede afetler ve eğitim genel çerçevesi içinde birlikte neler yapabileceği, özellikle eğitim sisteminin ve öznelerinin dayanıklılığını bir arada nasıl destekleyebileceği, bu grubun bir dayanışma alanı olarak nasıl sürdürüleceği üyelerin bir arada düşünmeye devam ettiği konular. Grubun ortak yol haritası ve ERG'nin bu süreçte üstleneceği rol ne olursa olsun, çoğu üyenin ilk defa bu ölçekte deneyimlediği bir afet döneminde bir arada ve dayanışma içinde olmanın, ERG için hem çalışmalarını daha anlamlı ve etkili kılan hem de bu zorlu dönemde güç aldığı bir deneyim olduğuna şüphe yok.

Buluşturucu ve kolaylaştırıcı bir rol üstlendiğimiz çalışmaların yanı sıra depremler sonrasında oluşan ya da depremler sonrasında gündemi bu yönde değişen sivil ağlarda yer almak da önemli paylaşım, koordinasyon, karşılıklı destek ve bir arada hareket olanakları sundu. Bu dönemde bir dayanışma ve işbirliği ağı olarak Öğretmen Ağı'nın ve benzer yapıların önemini ve etkisini de güçlü biçimde hissettik. Arama-kurtarma çalışmalarının ve depremlerden etki-

lenenlerin acil ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çabaların öncelikli olduğu ilk haftalarda, Öğretmen Ağ'ının odağında deprem bölgesindeki Değişim Elçisi öğretmenlerin durumunu anlamak ve ihtiyaçların karşılanmasını kolaylaştırmak ön plandaydı. Bölgedeki ve diğer illerdeki Değişim Elçileri ile Ağ'daki toplulukların ve paydaşların dayanışmasıyla, Ağ ilk haftalarda, temel ihtiyaçların karşılanmasına ve arama-kurtarma çalışmalarına destekten eleştirel dijital okuryazarlık birikimi sayesinde sosyal medyada paylaşılan bilgilerin teyitlenmesine kadar birçok alanda etkin rol oynadı. Bu dayanışma hali akut dönemin ardından, öğretmenlerin iyi olma hallerini ve eğitim uygulamalarını destekleyici çalışmalara yöneldi ve çok çeşitli işbirliklerini tetikledi. Ağ'ın, depremden doğrudan ya da göç nedeniyle dolaylı olarak etkilenen bölgelerdeki Değişim Elçileriyle ve paydaşlarıyla iletişimi yoğun bir şekilde devam ediyor; ihtiyaç analizlerini de içeren bu temaslar, durumu ve ihtiyaçları öğretmenlerin gözünden görmemizi ve deprem bölgesi için sürdürülebilir çözümlerin öğretmenlerle birlikte geliştirilmesini mümkün kılıyor.

Depremlerin Ardından Eğitime İlişkin Öneriler

ERG'nin bu dönemde kamuoyuyla paylaştığı öneriler, yukarıda anılan geçmiş ve güncel izleme çalışmalarını temel alıyor. 6 Şubat depremleri sonrasında eğitimde durum, kamu idaresinin attığı adımlar ve erişilebilen veriler, ERG'nin bilgi notunda aşağıdaki tabloda yer alan başlıklar altında özetleniyor. Not yayımlandıktan sonra başlatılan uygulamalar ve güncel veriler ise belirli aralıklarla Afet Döneminde Eğitim web sayfasında yayımlanıyor. Yazının bu bölümünde yer alan değerlendirme ve öneriler, bu bilgileri ve değerlendirmeleri konu bazında tekrar etmekten kaçınarak, farklı sorun alanlarını kesen genel yaklaşım meselelerine odaklanıyor.

Depremlerin etkilerinin ve bunların onarılmasının uzun bir süre gerek kamu idaresinin gerek sivil toplumun ve özel sektörün odağında olacağı öngörülebilir. Bununla birlikte, afet sonrası toparlanma sürecine yönelik müdahalelerin etkisi, bütünsel ve sistemsal bir yaklaşımın varlığına bağlı olacak. Örneğin, eğitim alanında depremler öncesindeki kronikleşmiş sorunları ve ihtiyaçları, bunların depremlerle birlikte nasıl değiştiğini ya da derinleştiğini dikkate almayan, depremlerin görece görünür ve kısa vadeli etkilerine odaklanan müdahalelerin depremin etkilerini onarmada yetersiz kalacağı söylenebilir. Daha açık ifade etmek gerekirse, depremleri pandeminin psikolojik etkilerini hissetmeye devam ettiğimiz, yoksulluğun derinleştiği ve yaygınlaştığı, iklim krizine bağlı doğal afetlerin sıklığı bir dönemde yaşadık ve bugün, gerek eğitim gerek diğer temel hak alanlarında yaşananlar depremlerle birlikte bu süreçlerin de izini taşıyor.

Tablo 1

ERG'nin 6 Şubat 2023 Tarihli Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Eğitime Etkileri bilgi notunda değerlendirdiği konular

<ul style="list-style-type: none"> • Deprem bölgesinde eğitim-öğretimin durumu • Eğitim-öğretime dönüş için yürütülen çalışmalar • Öğrencilere sunulan psikososyal destekler • Akademik destekler • Burs destekleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim ortamlarının fiziki güvenliğinin sağlanması • Öğretmenlerin yer değiştirmesine yönelik kararlar • Öğretmen dayanışması • Öğretmenlerin ihtiyaçları • Atamalar ve yer değiştirmeye birlikte oluşacak ihtiyaçlar 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitime erişimi ve dönüşü özel önlem gerektiren gruplar <ul style="list-style-type: none"> - Erken çocukluk eğitimi - Özel gereksinimli çocuklar - Sığınmacı ve mülteci çocuklar - Abdal, Dom ve Roman çocuklar - Kız çocuklar - Köylerde yaşayan çocuklar - Takip ve destek mekanizmaları
--	---	--

Kaynak: Aktaş Salman vd., 2023.

Eğitim ve kırılğan gruplar özelinde örnek verecek olursak, depremlerle birlikte bazı gruplar daha da kırılğanlaştı ve eğitimden kopma riski çok daha geniş bir çocuk nüfusu için geçerli hale geldi, ancak depremden etkilenen bölgede başta mülteci çocuklar olmak üzere depremler öncesinde de eğitim hakkı ihlal edilen, eğitim sisteminin dışında kalan çocuklar vardı (Tunca vd., 2022). Şu anda psikososyal destek ve barınma ihtiyaçları ön planda olan öğretmenlerin gündemindeyse depremler öncesinde, salgının da etkisiyle tükenmişlik ve yorgunluk, zorlayıcı yaşam ve çalışma koşulları, öğretmenlik mesleğinin itibarının zedelenmesi vardı (Tunca vd., 2022; Uysal Ünsal ve Koyuncu, 2022). Özetle, bir bölümü depremlerle birlikte ortaya çıkan, diğerleri ise depremler öncesinde de var olan ve bu dönemde derinleşen veya yaygınlaşan sorunlar ve ihtiyaçlar söz konusu. Dolayısıyla, atılan her adımda, eğitim ortamlarının ve süreçlerinin tüm çocuklar bakımından kapsayıcı kılınması ya da öğretmenin iyi olma halininin desteklenmesi gibi, depremlerden önce de önemli zorluklar barındıran alanları da çalışmaların merkezine koymak gerekiyor.

Benzer biçimde, akut temel ihtiyaçlara odaklanırken, “olağan” dönemlerde de sıkça göz ardı edilebilen veya ikincil görülen katılım hakkı ya da oyun hakkı gibi çocuk haklarının olağanüstü dönemlerde daha da geri plana itilmemesi için mücadele etmek, planlamaları çocuğun iyi olma halini tüm boyutlarıyla gözetecek biçimde ve çocuğun üstün yararı doğrultusunda yürütmek çok kritik. Özellikle katılım konusunda Van depremleri sonrasında ÇOÇA'nın aktardığı deneyime kulak vermek gerekiyor:

Yapılan görüşmeler ve gözlemler depremden sonraki “iyileşme” sürecinin ne öğretmenlerin ne de öğrencilerin ve ailelerin etkin katılımıyla gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Olağanüstü durumlarda eğitimin niteliğini artırmayı hedefleyen ve yerel gereksinimleri gözetken bir yapılanma ancak sürecin öğretmenler ve öğrenciler için katılımcı hale getirilmesiyle mümkündür (Eğitim Reformu Girişimi, 2012, s. 138).

Bu süreçten çıkaracağımız temel derslerden biri de, afet sonrasında “müdahale” ve “toparlanma” dönemlerindeki rollerine ek olarak eğitimin “hazırlık, riskleri azaltma ve önleme” süreçlerindeki rollerini geri plana atmamanın, bunu yaparken de hem olası afetleri hem de devam eden krizleri dikkate almanın önemi olmalı.

Karşı karşıya kaldığımız krizlerin çeşitlendiği ve kesişimsel etkilerinin her geçen gün daha da güçlü şekilde hissedildiği bir dönem içerisindeyiz. Bu nedenle, bir yandan Kahramanmaraş merkezli depremlerin akut ve kısa dönemli ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yürütülürken eşzamanlı olarak içinde bulunulan iklim ve biyolojik çeşitlilik krizlerinin etkisi dikkate alınmalı ve kısa, orta, uzun dönemli planlamalara hızla dahil edilmelidir. Deprem bölgesi iklim krizinin etkilerinin en çok hissedildiği bölgeler arasındadır. İklim krizini de kapsayan çoklu krizlerden en fazla etkilenen gruplardan biri de çocuklardır (Aktaş Salman vd., 2023, s. 21).

Eğitim sisteminin daha dayanıklı hale gelmesi, son yıllarda eğitim alanında afetlere hazırlık amacıyla yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve gelecek çalışmaların bu deneyimler ışığında yürütülmesiyle mümkün olabilir. ERG bu doğrultuda, Türk Afet Risk Haritası’ndan bölgedeki eğitim planlamalarında nasıl yararlanıldığının; “Türkiye Afet Eğitim Yılı” ve “Afet Tatbikat Yılı” ilan edilen 2021 ve 2022 yıllarında eğitim alanında yürütülen çalışmalar ile Dünya Bankası kredisiyle gerçekleştirilen Okullarda Afet Riskinin Yönetimi Projesi’ndeki deneyimlerin; “Afete Hazır Okul” programı kapsamında bölgede yürütülen çalışmaların ve bunların değerlendirmelerinin kamuoyuyla paylaşılmasının hem ihtiyaçların daha iyi anlaşılmasını sağlayacağını hem de güven inşasına katkı yapacağını vurguluyor (Aktaş Salman vd., 2023, s. 21).

Veriye ve bilgiye erişim de tüm müdahale alanlarını kesen, mevcut yaklaşımın dönüşmesi gereken alanlardan biri. 6 Şubat haftasından bu yana eğitim alanında birçok kritik karar alındı, çok sayıda düzenleme yapıldı, ihtiyaçlar doğrultusunda birçok destek mekanizması ve uygulama devreye sokuldu.⁵ Bu süreçte MEB’in düzenli olarak paylaştığı veriler giderek çeşitlense de durumu farklı bölgeler ve gruplar özelinde anlayabilmek ve ihtiyaçları öngörebilmek için şeffaf, kapsamlı ve ayrıştırılmış verilere ihtiyaç söz konusu. Depremler nedeniyle yerinden edilen nüfusun büyüklüğü, göçlerinin süresinin ve gelecek göç dinamiklerinin öngörülmezliği de izleme ve müdahale çalışmaları bakımından hem önemli bir zorluk alanı hem de veri ve bilgi akışının önemini artıran bir durum.

Deprem bölgesindeki mevcut durumu ve ihtiyaçları anlamak, planlama yapmak, planlamaları izlemek, STÖ’ler de dahil ilgili kurumların doğru müdahaleler ve işbirlikleri geliştirebilmesi için çeşitli verilerin güvenilir biçimde toplanması ve kamuoyuyla paylaşılması kritik ihtiyaçların başında geliyor. Örneğin, deprem bölgesindeki eğitim kurumlarının sağlık durumu, hayatını kaybeden öğretmen ve öğrenci sayısı, sağlık kuruluşlarında tedavisi devam eden öğretmen ve öğrenci sayısı, bölgeden göç eden öğretmen ve öğrenci sayısı, yer değiştirme başvurusu yapan öğretmen sayısı, bölgede olan ama göreve dönmemiş öğretmen sayısı, yeni atanacak öğretmen sayıları vb. bilgilere ihtiyaç duyuluyor (Aktaş Salman vd. 2023, s. 18-19).

Son olarak, pandemi sürecinde de öne çıkan bir ihtiyacı depremlerin ardından da güçlü bir şekilde hissediyoruz: Çocuk hakları temelli, eğitim de dahil çocuk koruma sisteminin tüm bileşenlerini eşgüdüm içinde harekete geçiren, ulusal-bölgesel-yerel tüm düzeyleri kapsayan bir çocuk koruma politikası (Aktaş Salman vd., 2023). Hem ulusal ve uluslararası alanyazın hem de geçmiş afet deneyimleri çocukların bu tür olağanüstü durumlarda olumsuz etkilere daha çok maruz kaldığına; risklere, ihmal ve istismara daha açık hale geldiğine işaret ediyor (ÇOKMED, 2021). Salgın ve doğal afetler hem sağlık, eğitim, sosyal hizmetler gibi çocuk koruma sisteminin temel bileşenleri olan alanlardaki hizmetleri hem de ebeveynlerin bakım ve gözetim kapasitesini zayıflatıyor. Bu durum çocukların hayatlarını kaybetmelerine ya da gelişim ve sağlık sorunları yaşamalarına; eğitimden kopmalarına ya da akademik veya psikososyal açıdan yeterince desteklenmemelerine; çalıştırılmalarına ya da evlendirilmelerine; istismara ve güvenlik risklerine maruz kalmalarına yol açabiliyor (ÇOKMED, 2021). Eğitimin koruyucu ve önleyici rollerini daha güçlü biçimde sahiplenerek, genel olarak sistem ve özel olarak okullar düzeyinde mevcut mekanizmaları güçlendirmek ve yeni mekanizmalar kurmak bu açıdan da eşsiz önemde.⁶

- 1 Eğitim 360° programlarına erişim için: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLz06BYroIwwhI5K5D0Y0R5zA-9i-f0prjw>
- 2 İkinci bilgi notunun Mayıs 2023'te yayımlanması planlanıyor.
- 3 Afet Döneminde Eğitim web sayfasına erişim için: <https://www.egitimreformugirisimi.org/afet-doneminde-egitim/>
- 4 ERG'nin bu bilgileri derlediği haftalık notlara erişim için: <https://www.egitimreformugirisimi.org/afet-doneminde-egitim-haftalik-bilgi-notlari/>
- 5 Bunlara ilişkin en güncel bilgiler MEB'in *6 Şubat Depremi Sonrası Eğitim-Öğretim ile ilgili Kararlar 6 Şubat-24 Nisan 2023* kitapçığında yer alıyor. MEB (2023) başlıca düzenlemeleri ve uygulamaları, bazılarına ilişkin sayısal veriler eşliğinde "Eğitim-Öğretim", "Öğretmenler" ve "Destek Mekanizmaları" başlıkları altında özetliyor.
- 6 ÇOKMED (2021) salgın ve doğal afetler sırasında ve sonrasında çocuk koruma hizmetlerinin güçlendirilmesine yönelik, önemli bir bölümü eğitim politikalarını doğrudan ilgilendiren birçok öneriye yer veriyor.

Kaynakça

- Aktaş Salman, U., Arık, B. M., Gencer, E. G., Tunca E., Kesbiç, K., Korlu, Ö. ve Akay, S. S. (2023, 14 Mart). 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerin eğitime etkileri bilgi notu - 1. Eğitim Reformu Girişimi. Erişim tarihi: 24.04.2023. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2023/03/6Subat2023TarihliKahramanmarasMerkezliDepremlerinEgitimeEtkileri_BilgiNotu_1.pdf
- ÇOKMED (2021). Salgın ve Doğal Afetler Sırasında Çocukların Korunması Çocuk Hakları Örgütleri İçin Bir İzleme Raporu. Erişim tarihi: 25.04.2023 [https://cokmed.net/ps-sistem/dosyalar/files/Salgın%20ve%20Dogal%20Afetlerde%20Cocukların%20Korunması\(1\).pdf](https://cokmed.net/ps-sistem/dosyalar/files/Salgın%20ve%20Dogal%20Afetlerde%20Cocukların%20Korunması(1).pdf)
- Eğitim Reformu Girişimi (2012). Eğitim izleme raporu 2011. Erişim tarihi: 24.04.2023. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_EIR-2011.pdf
- Eğitim Reformu Girişimi (2013). Eğitim İzleme Raporu 2012. Erişim tarihi: 24.04.2023. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/ERG_E%20c4%9fitim-%c4%b0zleme-Raporu-2012.pdf

- Feriver, Ş. ve Arık, B. M. (2021). Eğitim izleme raporu 2021: Eğitimin içeriği. Eğitim Reformu Girişimi. Erişim tarihi: 24.04.2023. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/EIR21_Egitimi-nIcerigi.pdf
- Gündem: Çocuk! Derneği (2012). Van Erciş depreminin birinci yılında çocukların durumu. Erişim tarihi: 27.04.2023. https://bianet.org/files/doc_files/000/000/728/original/Rapor_Van_Ercis_Depreminin_Birinci_Yilinda_Cocuklarin_Durumu_Kasim_2012_.docx
- Milli Eğitim Bakanlığı (2023). 6 Şubat Depremi sonrası eğitim-öğretim ile ilgili kararlar 6 Şubat-24 Nisan 2023. Erişim tarihi: 25.04.2023. https://drive.google.com/file/d/1yPrp7_wy97azmU__AkhrP4iKNZqVe5vg/view
- Tunca, E., Kesbiç, K., Gencer, E. G, Korlu, Ö. ve Akay S. S. (2022). Eğitim izleme raporu 2022. Eğitim Reformu Girişimi. Erişim tarihi: 25.04.2023 <https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2022/12/EIR2022.pdf>
- Uysal Ünsal E. ve Koyuncu, F. (2022). Öğretmenin iyi olma hâlinin yansımaları: Covid-19 pandemisi sonrası öğretmenlik. Sağlık ve Eğitim Vakfı. Erişim tarihi: 27.04.2023. https://flipbook.sev.org.tr/sev/ogretmenin_ iyi_olma_halinin_yansimalari/